

דובי גרינברגר

## אבקת חלב עכו"ם

תוכן עניינים:

- |                        |                                |
|------------------------|--------------------------------|
| א. מבוא                | ד. האיסורים המבוארים בש"ס      |
| ב. פתיחה               | ה. מחלקות החזון איש והרב פראנק |
| ג. תהליך ייצור המוצרים | ו. סיכום                       |

### א. מבוא

בעבר הלא רחוק, לא היינו מודעים לבעיית אבקת החלב במוצרי החלב למיניהם אך עם התרחבות תעשיית מוצרי החלב, ובעיקר מוצרי השוקולד למיניהם, הלך והתרחב ייבוא אבקות חלב עכו"ם עד שבימינו רוב מוצרי השוקולד למיניהם מורכבים מאבקת חלב עכו"ם.

מטרת מאמר זה הוא לברר את ההיבטים ההלכתיים בשימוש אבקת חלב עכו"ם בתעשיית החלב.

מאמר זה לא נועד לחדש חידושים, אלא בא לפרוס את עקרי השיטות וטעמיהם ע"מ לפתוח פתח ללומד שדברים אלו יהיו סדורים לפניו בבואו לעיין בעומק הסוגיה, ועל כן ראוי לכל אחד, בטרם יפסוק הלכה לעצמו, שיעיין היטב במקורות עצמם.

## ב. פתיחה

המשנה בבכורות<sup>1</sup> כותבת: "היוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור", וכן פסק הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות.<sup>2</sup>

לפיכך, חלב שיוצא מבהמה טמאה אסור באכילה.

כאשר עובד כוכבים חלב בהמה טהורה ואין הישראל רואהו, באו חכמים ואסרו<sup>3</sup> מפני החשש שמא יערב חלב בהמה טמאה.

נחלקו האחרונים, האם הגזירה של רבנן הייתה גזירה שנאסרה במניין<sup>4</sup>, שאז צריך מניין אחר אשר גדול במניין וחכמה כדי להתיר את הגזירה, או שהחלב לא נאסר במניין ולכן אפשר לבוא ולהתיר את הגזירה כאשר ידוע שאין כל חשש שהעובד כוכבים יערב חלב בהמה טמאה:

הרדב"ז<sup>5</sup> - חלב שחלבו עכו"ם לא נאסר במניין אלא נאסר כאשר ישנו חשש שהעכו"ם יערבב חלב בהמה טמאה.

החתמ"ס<sup>6</sup> - חלב שחלבו עכו"ם נאסר במניין.

אבקת חלב היא תוצרת של חלב ולכן כל הדיון יהיה לפי שיטת החתמ"ס, אבל לפי שיטת הרדב"ז החלב לא נאסר במניין ולכן אם אין שום חשש לעירוב אבקת חלב טמא האבקה תהיה מותרת.

<sup>1</sup> דף ה' ע"ב.

<sup>2</sup> פרק א' הלכה ה'.

<sup>3</sup> עבודה זרה דף לה' ע"ב.

<sup>4</sup> המשמעות של איסור במניין היא תקנת ב"ד של אותו דור ודבר זה ניתן לעקור רק ע"י ב"ד שגדול ממנו בחכמה ובמניין, לעומתו איסור שלא במניין הכוונה לאיסור מתורת חשש היוצר סייג לאיסור קיים ואותו ניתן לעקור אם בטל החשש.

<sup>5</sup> חלק ד' סימן עה', וכן כתב החו"א וראה לקמן.

<sup>6</sup> י"ד סימן קז' וכן בכסף משנה הל' מאכלות אסורות פ"ג הלכה טז'.

## ג. תהליך הייצור של המוצרים<sup>7</sup>

כדי שהמושגים יהיו ברורים יש להסביר את תהליך הייצור של כל אחד מהמוצרים: גבינות - יוצקים את החלב לתוך עור הקיבה של בהמה, וכתוצאה מתהליך כימי מיוצר מיץ אשר יוצא מהקיבה ומקריש את החלב והופכו לגבינה. תהליך זה נקרא חימוץ.<sup>8</sup> חמאה - מפרידים את השומן מן החלב, ולאחר מכן הופכים את השומן לחמאה ע"י תהליך שנקרא חביצה. אבקת חלב - החלב מרוסס בלחץ דרך פיות צרות בטיפות זעירות, כעין ערפל, למיכל גדול, ושם המים מתאדים ע"י חום והאבקה נושרת על ריצפת המיכל ומצטברת שם.

## ד. האיסורים המבוארים בש"ס

לשם הבנת הדיון ההלכתי יש לראות את המקורות בגמרא שבהם האמוראים הסבירו, מדוע יש לאסור חלב וגבינות עכו"ם.

### 1. איסור החלב:

המשנה בדף לה ע"ב אומרת:

"ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה: חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו".

הגמ' באה לברר מדוע חכמים אסרו את החלב וז"ל:

"חלב למאי ניחוש לה? אי משום איחלופי, טהור - חיור, טמא - ירוק! ואי משום איערובי, ניקום, דאמר מר: חלב טהור עומד, חלב טמא אינו עומד! אי דקא בעי לגבינה ה"נ, הכא במאי עסקינן - דקא בעי ליה לכמכא. ונשקול מיניה קלי וניקום! כיון דבטהור נמי איכא נסיובי דלא

<sup>7</sup> לקוח מהספר "אנציקלופדיה לכשרות המזון" חלק א' - מזון מן החי / עמרם אדרעי.

<sup>8</sup> בימינו משתמשים בחומר שנקרא "רנט" אשר מיוצר מעור קיבת עגלים ושאר יונקים צעירים.

קיימי, ליכא למיקם עלה דמילתא. ואב"א: אפי' תימא דקבעי לה לגבינה, איכא דקאי ביני אטפי".

הסבר - חלב טמא אינו עומד (מתגבן) ואילו חלב טהור עומד, ולכן כאשר יעמידו את החלב לצורך עשיית הגבינה נוכל לבדוק האם עירבו בפנים חלב טמא.

הגמ' אומרת שאנחנו לא הופכים את החלב לגבינה מצד שתי סיבות:  
א. הסבר "טכני" - מדובר פה שרוצים את החלב לא לצורך עשיית גבינה אלא לצורך של כמכא (מין מאכל).

ב. גם אם החלב היה לצורך עשיית גבינה, בכ"ז היה אסור להעמיד את החלב מפני שחוששים שישארו בגבינה צחצוחי חלב טמא.

## 2. איסור הגבינה:

המשנה בעבודה זרה<sup>9</sup> מביאה מקרה, שבו שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים, ולמסקנה המשנה אומרת שר' יהושע השיאו לדבר אחר<sup>10</sup>.

הגמ' בדף ל"ה. אומרת שהגזירה על הגבינה היא גזירה חדשה ואין לפקפק בה. נחלקו האמוראים מה הגזירה:

ר' יהושע בן לוי - הגזירה היא משום ניקור<sup>11</sup>.

ר חנינא - הגזירה היא משום שאי אפשר לעשות את הגבינה בלי שישארו בה צחצוחי חלב.

שמואל - הגזירה היא משום שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה.

רב מלכיא - מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר.

רב חסדא - מפני שמעמידין אותה בחומץ.

רב נחמן בר יצחק - מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה.

<sup>9</sup> דף כט' ע"ב.

<sup>10</sup> הכוונה היא שלא רצה לגלות לו דבר ברור.

<sup>11</sup> הכוונה היא שיש חשש שמא בא נחש והטיל את ארסו בחלב.

## ה. מחלוקת החזון איש והרב פראנק

בעניין אבקת חלב נחלקו הרב פראנק והחזון איש האם תהיה מותרת או אסורה. החזון איש אוסר את האבקה מצד הדמיון שבה לחלב, ואילו הרב פראנק מתיר את האבקה מכח ספק ספקא כפי שיבואר בהמשך.

### 1. החזון איש

החזון איש כותב, שאין להשוות כלל בין אבקת חלב לגבינה וחמאה, וזאת משום שתהליך הייצור של אבקת החלב שונה במהותו מתהליך הייצור של הגבינה והחמאה. תהליך הייצור של גבינה וחמאה, כפי שנכתב לעיל, נעשה על ידי חימוץ או על ידי חביצה, שבהם שייך לומר שיש הבדל בין חלב טמא לטהור, שחלב טמא אינו עומד וחלב טהור עומד, ולכן אין לחשוש שיש דבר טמא בתוך הגבינה או החמאה.<sup>12</sup> לעומת זאת, תהליך הייצור של אבקת חלב נעשה על ידי ייבושו בחום שאז שייך לומר שאין הבדל בין חלב טמא לחלב טהור כי אפשר לייבש כל דבר לח כולל חלב טמא. לפיכך יש עדיין חשש של דבר טמא בתוך האבקה.

יוצא לפי החזון איש שבאבקת חלב יש חשש שהוא נעשה מחלב בהמה טמאה או שעורבב בו אבקה מחלב בהמה טמאה ולכן דינו כמו חלב שחלבו עכו"ם שאין ישראל עומד על גביו.

החזון איש בהמשך דבריו פוסק כמו הרדב"ז לעיל שהגזירה שחכמים גזרו לא נגזרה במניין ולכן אם ידוע שהעכו"ם לא מערבב את החלב הטהור עם חלב בהמה טמאה כגון שיש פיקוח ממשלתי אז החלב מותר.

לפי זה גם החזון איש שפוסק שאבקת חלב דינה כחלב הוא יתיר כאשר ידוע שלא מערבים עם החלב הטהור גם חלב טמא, אלא שבשו"ת קניין תורה בהלכה<sup>13</sup> כתב שכל ההיתר של החזון איש הוא לחלשים בזמן המלחמה אבל בשאר בני אדם אין להקל.<sup>14</sup> והחכם יעשה כפי ראות עיניו.

<sup>12</sup> למעשה הגמ' עצמה, כפי שנכתב לעיל, אוסרת אכילת גבינה בגלל גזירה חדשה של רבנן על הגבינה. ובעניין החמאה נחלקו הגאונים כפי שמובא ברמב"ם לקמן.

<sup>13</sup> חלק א' סימן לח'.

<sup>14</sup> וראה עוד בשו"ת שבט הלוי (כרך ו חלק יו"ד סימן קי') שכותב שהיה לו ויכוח פה אל פה עם החזון איש בעניין זה.

## 2. הרב פראנק

הרב פראנק מסכים לדברי החזון איש שיש הבדל מהותי באופן הייצור בין אבקת חלב לגבינה וחמאה, ולכן לכאורה, אפשר לומר שישנו דבר טמא בתוך האבקה, אלא שבכל זאת ניתן להתיר בגלל שהדבר הטמא מתבטל במיעוטו לדבר הטהור כפי שיוסבר בהמשך.

לצורך הבנת העניין יש לראות את הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות:

"חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה, ואם נתערב חלב טמאה בחלב בהמה טהורה כשתעמיד אותו יעמוד חלב הטהורה ויצא חלב הטמאה עם הקום<sup>15</sup> של גבינה.

ומפני זה ייתן הדין שכל חלב הנמצא ביד עכו"ם אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה, וגבינת העכו"ם מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן, אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינת העכו"ם ואסרום מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטתן שהיא נבלה, ואם תאמר והלא עור הקיבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו ולמה לא יבטל במיעוטו, מפני שהוא המעמיד הגבינה, והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד הרי הכל אסור כמו שיתבאר.

גבינה שמעמידין אותה העכו"ם בעשבים או במי פירות כגון שרף התאנים והרי הן ניכרין בגבינה הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על כל גבינת העכו"ם בין שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר המותר גזירה משום שמעמידין אותה בדבר האסור. האוכל גבינת העכו"ם או חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו מכין אותו מכת מרדות, החמאה של עכו"ם מקצת הגאונים התירוה שהרי לא גזרו על החמאה וחלב הטמאה אינו עומד, ומקצת הגאונים אסרוה מפני צחצוחי חלב שישאר בה, שהרי הקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה כדי שיבטל במיעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו שמא עירבו בו חלב בהמה טמאה.

<sup>15</sup> הכוונה למים הנשארים מן החלב לאחר שנחמץ ונעשה גבינה, ונקרא קום לפי שעל ידי שמעמידין החלב הוא נפרד לצד אחר.

יראה לי שאם לקח חמאה מן העכו"ם ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב הרי זו מותרת, שאם תאמר נתערבו עמן ונתבשלו כולן בטלו במיעוטם, אבל החמאה שבשלו אותה עכו"ם אסורה משום גיעולי עכו"ם כמו שיתבאר.<sup>16</sup>

הגר"א<sup>17</sup> מקשר בין מחלוקת הגאונים על החמאה לבין האוקימתות שהגמרא מעמידה מדוע לא הפכו את החלב לגבינה, וכן בין המחלוקת בין האמוראים מדוע גזרו על גבינות של גויים.

הגאונים שאוסרים חמאה סוברים כמו ר' חנינא, שהאיסור של עשיית גבינה הוא משום צחצוחי חלב וכן כמו האוקימתא השנייה בגמרא שהסיבה שלא הופכים את החלב לגבינה היא מצד החשש שישארו בגבינה צחצוחי חלב טמא.

הגאונים שמתירים את החמאה סוברים כמו שמואל, שהאיסור על עשיית גבינה הוא משום שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה ולכן חמאה מותרת כי היא לא בכלל הגזרה של גבינה. וכן הם סוברים, כמו האוקימתא הראשונה בגמרא שהסיבה שלא הופכים את החלב לגבינה היא מפני שרוצים את החלב לצורך כמכא. יוצא לפי הגר"א, שכאשר חכמים גזרו על חלב של עכו"ם אז נכלל בזה גם האיסור של עשיית גבינה וחמאה בגלל החשש לציחצוחי חלב טמא.

ויש לתמוה על דברי הגר"א הללו, שהרי הרמב"ם<sup>18</sup> פוסק שגבינה שעשה גוי מותרת בגלל שחלב בהמה טמאה אינו מתגבן, אלא שבימי חכמי המשנה גזרו על גבינות גויים ואסרו אותם מפני שמעמידים את הגבינות הללו בעור קיבת נבלה. יוצא לפי הרמב"ם שבימי המשנה, לפני הגזרה של חכמים, גבינה שעשה גוי הייתה מותרת.

והדבר נוגד את ההיגיון, שגבינה שישראל עשה תהיה אסורה ואילו גבינה שעכו"ם עשה תהיה מותרת, שהרי לפי הגר"א כאשר גזרו על החלב שהייתה גזרה קדמונית אסרו גם את כל המוצרים היוצאים ממנה כגון גבינה וחמאה אפילו שעשה אותה ישראל, ואילו לפי הרמב"ם לעיל יוצא שגבינה שעשה עכו"ם מותרת!?

<sup>16</sup> פרק ג' הלכות יב' - טז'.

<sup>17</sup> ביאור הגר"א סימן קטו' אות יז'.

<sup>18</sup> פרק ג' הלכה יג'.

כדי להסביר את העניין, יש לדון האם איסור החלב הוא איסור דאורייתא או איסור דרבנן:

השו"ע<sup>19</sup> פוסק, שיש או בשר שאדם שולח ביד עכ"ם אז הוא צריך שני חותמות אבל חלב שאדם שולח ביד העכ"ם סגי בחותם אחד.

ההסבר להבדל הוא שיש או בשר איסורם דאורייתא ואילו חלב איסורו הוא איסור דרבנן.

הש"ך מקשה שאיך אפשר לומר שהאיסור של חלב הוא איסור דרבנן הרי החשש הוא שמא הוא יערבב חלב טמא, וידוע שהאיסור של חלב טמא הוא איסור דאורייתא? הש"ך מתרץ שאין לחשוש שיחליף את כל החלב, מפני שחלב טמא ניכר שהוא עכור אלא יש לחשוש, שמא יערבב מעט חלב טמא שאז האיסור הוא איסור דרבנן כי מין במינו בטל.

יוצא לפי הש"ך שכל האיסור של עירבוב החלב הוא רק מדרבנן, ויש לתמוה על זה מדוע חכמים גזרו במנין שחלב שחלבו גוי אסור הרי לא גזירים גזירה לגזירה? ויש להשיב שהחשש של חכמים בגזירתם על החלב הייתה שהגוי יערבב מחצה על מחצה שאז האיסור הוא איסור דאורייתא כי לא שייך כאן ביטול ברוב.<sup>20</sup>

למסקנא יוצא לפי הש"ך שכאשר החשש הוא שהגוי יערבב מחצה על מחצה האיסור הוא איסור דאורייתא אבל כאשר אין חשש כזה שהגוי יערבב מחצה על מחצה אלא מיעוט מסויים אז האיסור הוא איסור דרבנן.

על פי זה אפשר לומר שהגזירה על החלב היא גזירה מפני חשש דאורייתא, ששמא יערבב מחצה על מחצה, לעומת זאת בגבינה שאין חשש של מחצה על מחצה<sup>21</sup> כל האיסור הוא רק מדרבנן.

<sup>19</sup> י"ד סימן קיח' סעיף א'.

<sup>20</sup> לפי זה חוזרת הקושיא לעיל, שאם אנחנו אומרים שיש חשש איסור דאורייתא בחלב מפני שמערבב חצי בחצי או למה סגי בחותם אחד? ויש להשיב שיש הבדל בין חלב של גוי לבין חלב ישראל שהופקד אצל גוי: חלב ישראל שהופקד אצל גוי לא חוששים שהוא יערבב עד מחצה מפני שאם הוא יתפס הוא יחשב כגנב ולכן הוא פוחד לערבב עד מחצה כדי שבטוח לא יהיה ניכר, לעומת זאת חלב של גוי יש לחשוש שהוא ערבב עד מחצה כי זה לא ניכר.

<sup>21</sup> בגבינה לא שייך לומר מחצה על מחצה כי כאשר הופכים את החלב לגבינה אז רק החלב הטהור מתגבן.



הקושיא שמתעוררת היא שזה לא מסתדר עם הגמ' בדף לה: שאומרת בתירוץ השני "ואב"א אפי' תימא דקבעי לה לגבינה איכא דקאי ביני אטפי", דהיינו, הגמ' רוצה לאסור את הגבינה שישראל עושה מחלב שחלבו עכו"ם בגלל החשש שמא נשאר שאריות חלב טמא בגבינה למרות שזה מיעוט.

כדי להסביר את העניין יש לתת פשט חדש למהלך הגמ' בדף לה' עמוד ב': המשנה אסרה חלב שחלבו עכו"ם מפני חשש דאורייתא שיערבב מחצה על מחצה, והיא אסרה אך ורק חלב בלבד ולא גבינה כמו שכותב הרמב"ם.

כאשר הגמ' שאלה "חלב למאי ניחוש לה" אז הכוונה היא שמדוע אנחנו נאסור את כל מוצרי החלב שחלבו עכו"ם, הרי כאשר החלב נמצא במצבו הטבעי אז באמת יש לחשוש אבל כאשר הפכו את החלב לגבינה שכבר אין חשש של איסור דאורייתא אז למה אסרו אותו?

הגמ' מגיעה למסקנא, ש"אפילו תימא דקבעי לה לגבינה איכא דקאי ביני אטפי" והכוונה היא, שהגמ' משיבה שכיוון שישנם בגבינה שאריות חלב טמא אז מפני זה כאשר מעיקרא החכמים גזרו על החלב אז הם הכניסו בכלל הגזירה שלהם גם את כל המוצרים שייצרו מהחלב ועשו אותם כודאי איסור.

לעומת זאת, גבינה שעשה אותה עכו"ם היא מותרת, מפני שהיא לא נכללה בכלל הגזירה על חלב עכו"ם, וכן לא שייך לגזור עליה מפני חשש למיעוט חלב טמא כי זה מתבטל ברוב<sup>22</sup>.

לאחר כמה שנים בימי חכמי המשנה, באו חכמים וגזרו על הגבינות בכל מקרה גם אם עשה אותם עכו"ם, והגזירה היתה מפני שמעמידן אותה בעור קיבת נבילה כפי שכותב הרמב"ם:

"אבל בימי חכמי המשנה גזרו על גבינת הגויים ואסרוה מפני

שמעמידן אותה בעור הקיבה של שחיטתן שהיא נבילה"

לגבי חמאה נחלקו הגאונים האם היא נכללה בכלל הגזירה של הגבינה או שלא.

הגאונים האוסרים אותה סוברים שהגזירה על הגבינה הייתה מפני צחצוחי חלב טמא שבה ולכן בחמאה ששייך החשש הזה גם כן יש לאסור.

הגאונים המתירים אותה סוברים שהגזירה על הגבינה הייתה מפני שמעמידן אותה בעור קיבת נבילה ולכן בחמאה שלא שייך דין זה לא חלה גזירת חכמים.

<sup>22</sup> כאשר מונח לפנינו חלב שחלבו עכו"ם הוא בחזקת חשש אסור דאורייתא ולכן אמרו חז"ל שלא נוציא מחזקתו אפילו מדין ביטול ברוב כאשר הופכו לגבינה, לעומת זאת גבינת עכו"ם שבאה לפנינו עליה עצמה אנו מחזיקים בחזקת היתר לפי שאין חלב טמא עומד.

היתר אבקת חלב עכו"ם נובע מכח הספק ספיקא הבא:

**א.** ספק אם ערבבו חלב טמא.

**ב.** אפילו אם נאמר שערבבו חלב טמא יכול להיות שהוא מיעוט ומתבטל ברוב.

ויש להקשות שהרי לפי ס"ס זה ניתן יהיה להתיר חלב, גבינה וכן חמאה לדעת הגאונים האוסרים אותה.

יש להשיב שיש הבדלים בין חלב גבינה חמאה ואבקת חלב, לפי הגאונים שאוסרים את החמאה ולפי הגאונים שמתירים את החמאה.

### הגאונים המתירים את החמאה

חלב - הגזירה הראשונה הייתה בכל מקרה גם אם ידוע שהעכו"ם לא ערבב בתוכו חלב טמא.<sup>23</sup>

גבינה - כפי שראינו לעיל הגאונים המתירים את החמאה סוברים שהטעם שגזרו על הגבינה הוא מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה, ולא שייך להתיר מצד ס"ס<sup>24</sup> כי כאשר חכמים גזרו את גזירתם אנחנו מחשיבים את הספק כודאי כפי שכותב ר' יונה מגירונדי:<sup>25</sup>

"דמאחר שאסרו חכמים גבינות מחמת אותו ספק כל גזירות חכמים ודאי איסור היא והרי הוא כאילו ראינו להדיא שהועמד בעור קיבת נבילה. דהא אם נודע לנו שהוחלפו היו אסורין בודאי מחמת גבינות העכו"ם שאסרו חכמים וכשאין יודע אז הוי רק ספק אחד ויצא מכלל

ס"ס ע"י גזירה דידהו".<sup>26</sup>

חמאה - חמאה היא לא נכללת בגזירה הראשונה של רבנן על החלב, וכן לא בגזירה השנייה של רבנן על הגבינה ולכן אין שום חשש בחמאה ויש להתירה מצד הס"ס.

אבקת חלב - אבקת חלב גם כן איננה בכלל הגזירות הל"ל ולכן יש להתירה מצד ס"ס.<sup>27</sup>

<sup>23</sup> ראה מחלוקת הרדב"ז והחתמ"ס.

<sup>24</sup> הס"ס הוא שיכול להיות שהגבינות הוחלפו בגבינות אחרות של עכו"ם, וגם אם נאמר שהם הוחלפו יכול להיות שהם לא הועמדו בעור קיבת נבילה.

<sup>25</sup> איסור והיתר הארוך סימן מ' סעיף א' בשם ר' שמואל בר' ברוך.

<sup>26</sup> ראה עוד בהמשך דבריו מדוע אנחנו לא אומרים כך בכל ס"ס שאנחנו מחשיבים ספק אחד כודאי.

<sup>27</sup> ואין להקשות שכיוון שאפשר ליצור אבקה מחלב טמא או נאמר שכל האבקה הוא מחלב טמא או מחצה על מחצה שאז לא שייך לומר שיתבטל ברוב מפני שמצד הדין עירוב חלב טמא בחלב טהור נחשב כמין במינו שבטל מדאורייתא (ואין לחשוש שהחלב הטמא הוא בכמות יותר מרובה מאשר החלב הטהור

## הגאונים האוסרים את החמאה

חלב - הגזירה הראשונה הייתה בכל מקרה, גם אם ידוע שהעכו"ם לא ערבב בתוכו חלב טמא.

גבינה וחמאה - הגאונים האוסרים את החמאה סוברים שהאיסור על גבינה הוא מצד צחצוחי חלב טמא שבה ולכן הם גם אוסרים את החמאה מאותו החשש.

אבקת חלב - הריטב"א על מסכת ע"ז כותב:

"מה שאמרו טמא אינו עומד לאו דאינו עומד כלל דהא חזינן דקאי

אלא שרובו אינו עומד ורובו נעשה נסיובי".<sup>28</sup>

משמע מהריטב"א שרובו אינו עומד אבל מיעוטו כן עומד.

על הריטב"א הנ"ל עולות מספר שאלות:

א. אם אנחנו אומרים שרוב חלב טמא אינו עומד ורק מיעוט עומד אז לא מובנת הגמ'

כיצד היא רוצה לומר שאנחנו נעמיד את החלב וכך נבדוק אם יש בו חלב טמא או

לא, הרי זה לא יעזור לנו כי מיעוט חלב טמא כן עומד?

ב. הגמ' מגיעה למסקנא שאפילו אם נעמיד את החלב בכל זאת יש חשש לחלב טמא כי

יכול להיות שישאר בין הגומות של הגבינה חלב טמא ("אפילו תימא לגבינה איכא

גקאי ביני אטיפיל").

והרי אם אנחנו אומרים שחלב טמא מיעוטו עומד אז למה החשש הוא רק לגומות הרי

החשש צריך להיות אפילו בגבינה עצמה?

כדי להשיב על הקושיות הללו יש לדייק את לשון הרמב"ם:

"ומקצת הגאונים אסרוה מפני צחצוחי חלב שישאר בה שהרי הקום

שבחמאה אינו מעורב עם החמאה כדי שיבטל במיעוטו וכל חלב שלהן

חוששין לו שמא עירב בו חלב טמאה".

משמע מלשונו, שאנחנו לא אומרים שהקום של החמאה יתבטל, והסיבה לכך היא בגלל

שהוא אינו מעורב עם החמאה.

כי חלב טהור חיוור וחלב טמא ירוק) ורבנן חששו למחצה על מחצה ולכן הם גזרו את גזירתם, והגזירה הייתה דווקא על חלב ולא על אבקת חלב.

<sup>28</sup> דף לה' ע"ב.

אותו דבר אפשר לומר בגבינות, שכאשר המיעוט גבינה שמתגבן מחלב טמא לא מעורב עם שאר הגבינה, אז לא שייך לומר שיתבטל ברוב אבל כאשר המיעוט עצמו כן מתערב עם השאר אז שייך לומר שהמיעוט יתבטל ברוב.  
לפי זה באבקת חלב שהמיעוט הוא מתערב עם הרוב ולא ניכר אז שייך לומר שיתבטל ברוב.

יוצא לפי הרב פראנק שאבקת חלב עכ"ם מותרת לאכילה מצד ספק ספיקא לפי הגאונים המתירים חמאת עכ"ם ולפי הגאונים האוסרים חמאת עכ"ם.

## ו. סיכום

ראינו שישנה מחלוקת בין גדולי האחרונים כיצד להתייחס לאבקת חלב עכ"ם: החזון איש רצה לדמות את אבקת החלב לחלב ולכן לאסור אותה מתוקף הגזירה של חז"ל על חלב עכ"ם.<sup>29</sup>  
הרב פראנק רצה להתיר מצד ס"ס שיכול להיות שלא ערבבו כלל חלב טמא ואפילו אם נאמר שערבבו יכול להיות שהוא מיעוט ואז הוא מתבטל ברוב.<sup>30</sup>

<sup>29</sup> החזון איש מתיר לשתות חלב עכ"ם כאשר יש פיקוח של הממשלה על החליבה, וראה עוד לעיל בנוף המאמר.

<sup>30</sup> כמ"כ הציץ אליעזר (חלק טו' סימן כה) והרב עובדיה יוסף (ילקוט יוסף כרך ט' איסור והיתר ב') מתירים אבקת חלב עכ"ם.